ΕΤΟΣ Δ΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 24 Αὐγούστου 1914 ΑΡΙΘ. 192.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΚΔ΄.

ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΑΙΤΗΜΑ

« ***Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον***
» ***δὸς ἡμῖν σήμερον***».

Εἴπομεν ἀρχόμενοι τῆς ἀναπτύξεως τοῦ τετάρτου αἰτήματος τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, ὅτι ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἐκ δύο οὐσιῶν συνίσταται, ψυχῆς δηλονότι καὶ σώματος, διὰ τοῦτο αἰτούμεθα τὸν δι' ἑκάστην οὐσίαν ἁρμόζοντα ἄρτον· καὶ ἄρτος μὲν σώματος εἶναι οὗτος, ὃν ἐσθίομεν, ἄρτος δὲ ψυχῆς ἡ θεία Εὐχαριστία, περὶ ἧς τὰ δέοντα εἴπομεν, καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, περὶ οὗ ἐν ταῖς ἑπομέναις ὁμιλίαις προτιθέμεθα τὰ δέοντα ἐπίσης εἰπεῖν.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί μου, εἶπεν «*οὐκ ἐπ' ἄρτῳ » μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ » στόματος Θεοῦ*».

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Λόγος αὐτοῦ, τὸ φῶς αὐτοῦ τὸ ἀΐδιον τὸ φωτίζον τὰ διαβήματα ἡμῶν καὶ κατευθύνον ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πρὸς τὸ ἀγαθόν, εἰς τὴν ζωήν.

Ὁ σοφὸς Σολομῶν εἶπεν ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι παντοδύναμος. Ἡ παντοδυναμία δ' αὕτη τοῦ θείου λόγου καταδείκνυται ἐν τοῖς θαυμασίοις ἅπερ εἰργάσατο ἔν τε τῷ φυσικῷ καὶ τῷ ἠθικῷ κόσμῳ. Οὐδὲν

δύναται ἀντιστῆναι τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ εἴτε ὁ ἴδιος λαλεῖ πρὸς τὰ ἑαυτοῦ δημιουργήματα, εἴτε διὰ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ, τῶν ὑπηρετῶν τοῦ θείου λόγου.

Ὁ λόγος οὗτος, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, παρήγαγεν ἐκ τοῦ μηδενὸς πάντα τὰ ὄντα. Ὑπῆρξε χρόνος, καθ' ὃν μόνος ὁ Θεὸς ὑπῆρχεν· ἀλλὰ καλεῖ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «*τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα*» καὶ ἅμα τῷ λόγῳ αὐτοῦ παρουσιάζονται πάντα τὰ κτίσματα. Ἡ γῆ συμπήγνυται καὶ ἄρχεται ἐκπληροῦσα τὸν ἑαυτῆς προορισμόν, ὁ δ' οὐρανὸς ἵσταται ἑδραῖος ἐπὶ τῶν θεμελίων αὐτοῦ μεθ' ὅλης τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ.

Ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν σήμερον νὰ κατανοήσωμεν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, διότι αὕτη παρίσταται εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τύπον ἀναμνήσεως μεμακρυσμένου τινὸς γεγονότος. Ἀλλ' ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ὁ Θεὸς δημιουργεῖ πρῶτον τὸν ἄνθρωπον, ὅτι τοποθετεῖ αὐτὸν πλησίον του ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ μηδενὸς ἐν τῷ κενῷ ἐντὸς βαθυτάτου σκότους, ἔνθα οὐδὲν βλέπει, οὐδὲν ἀκούει. Αἴφνης πίπτει ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Θεοῦ ἁπλοῦς τις λόγος καὶ αὐτοστιγμεὶ κυλίεται ἐκ τοῦ μηδενὸς κόσμος ἄπειρος πλήρης μεγαλοπρεπείας καὶ κάλλους. Εἶναι οὗτος τὸ στερέωμα μετὰ τῶν φωτεινῶν αὐτοῦ σωμάτων, τῶν στρατιῶν τῶν ἀκτινοβολούντων ἀστέρων. Πάντα τὰ σώματα ταῦτα κινοῦνται μετὰ θαυμαστῆς τάξεως κατὰ διαφόρους πολλάκις διευθύνσεις, χωρὶς οὐδεμία νὰ ἐπέρχηται σύγχυσις, ἄλλα μὲν μετὰ καταπλησσούσης ταχύτητος, ἄλλα δὲ ἠρέμα καὶ ἡσύχως, τὰ πάντα δὲ μετὰ ἀκριβείας φερούσης τὴν σφραγῖδα τοῦ παντοδυνάμου δημιουργοῦ αὐτῶν.

Εἰς κάθε λόγον τοῦ Θεοῦ ἀναπηδᾷ ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ νέος κόσμος. Ἐδῶ εἶναι ἡ γῆ μὲ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, μὲ τὰς ἀπεράντους αὐτῆς πεδιάδας κεκαλυμμένας ὑπὸ παντὸς εἴδους φυτῶν, καρπῶν καὶ ἀνθέων ποικίλων χρωμάτων καὶ ἀρωμάτων, μὲ τοὺς ῥύακας καὶ τοὺς ποταμοὺς τοὺς ἀρδεύοντας αὐτὴν κατὰ διαφόρους διευθύνσεις διὰ τῶν διαυγῶν αὐτῶν ὑδάτων, μὲ πάντα τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη τῶν ζώων καὶ κτηνῶν, ὧν ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ ποικιλία εἶναί τι ἄξιον παντὸς θαυμασμοῦ, ἅτινα ζῶσι, καὶ ὧν ἕκαστον ἔχει ἰδίους νόμους, ἴδια ἔθιμα, ἴδια ἔνστικτα, μὲ τὰ ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος αὐτῆς ὄρη καὶ τὰς γραφικωτάτας ὀροσειράς, ὧν αἱ κορυφαὶ ὑψοῦνται μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα προσφέρωσι τρόπον τινὰ λατρείαν τῷ Δημιουργῷ. Πέραν τῶν ὀρέων συναντᾷ τις θέαμα ἐκπληκτικώτερον, μεγαλοπρεπέστερον, εἶναι ὁ ἀπέραντος καὶ ἀτελεύτητος Ὠκεανός· ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ φαίνεται ὡς κρύσταλλος, ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου δὲ τούτου ἐξεικονίζονται τὰ ζωηρότατα τοῦ στερεώματος χρώματα, ἀντανακλῶνται πάντα τὰ ἄστρα μεθ' ὅλης αὐτῶν τῆς ἀκτινοβολίας. Τό πανόραμα τοῦτο γοητεύει, μεθύει, καταπλήσσει τὸν θεατήν. Ἡ ἤρεμος ὅμως αὕτη θάλασσα αἴφνης ἐξαγριοῦται· τὰ ὕδατα αὐτῆς διανοίγονται εἰς βάθη ἐξικνούμενα μέχρι τῆς ἀβύσσου, μετασχηματίζονται εἰς ὄρη, εἶτα εἰς ὀροσειράς, ἀναπηδῶσι μετὰ μανίας, συγκρούονται πρὸς ἄλληλα μετὰ πατάγου καὶ φαίνονται ὅτι βυθίζονται καὶ καταπνίγονται καλυπτόμενα ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀφροῦ. Ἐπὶ τῷ θεάματι τούτῳ οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ θαυμάσῃ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Τὴν αὐτὴν δύναμιν κέκτηται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων τῶν λειτουργούντων τῷ Θεῷ. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἀποτείνει τὸν λόγον εἰς τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην καὶ τὰ ἄστρα ταῦτα ἀνακόπτουσι τὴν ἑαυτῶν πορείαν καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ· ὁ Μωϋσῆς ὁμιλεῖ πρὸς τὰ ὕδατα καὶ τὰ ὕδατα ἀμέσως διανοίγονται πρὸ αὐτοῦ, σχηματίζουσι τεῖχος ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ ἀφήνουσιν ἐλευθέραν τὴν διάβασιν. Ὁ οὐρανὸς ἀνοίγει ἢ κλείει ἐπὶ τῷ λόγῳ τοῦ προφήτου Ἠλιού, καθὼς καὶ ἡ θάλασσα λωφάζει καὶ γαληνιᾷ ἐπὶ τῷ λόγῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἰδοὺ ποίαν δύναμιν ἔχει ἐπὶ τῆς φύσεως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν τὰ τεράστια ταῦτά εἰσι συγκρινόμενα πρὸς τὰ θαύματα, ἅπερ κατειργάσατο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ, ἐν τῷ κόσμῳ τῆς Χάριτος. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἐπιστρέψας ἐκ τῆς πλάνης τὸν κόσμον καὶ ἁγιάσας αὐτόν· ὁ θεῖος λόγος εἶναι ὁ θριαμβεύσας κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας, ὁ ἀνατρέψας τὰ εἴδωλα καὶ κατακρημνίσας τοὺς ναοὺς αὐτοῦ, ὁ δαμάσας καὶ κατακτήσας τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀσέβειαν.

Ὁ Θεῖος οὗτος λόγος εἶναι ὁ κηρυχθεὶς ὑπὸ δώδεκα ἁλιέων καὶ ἀντηχήσας καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅστις χωρὶς τέχνην, χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς ἀνθρωπίνης εὐγλωττίας ἔπεισε φιλοσόφους, κατῄσχυνεν ἀσεβεῖς, ἐταπείνωσε τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς καὶ ἀνεγέννησε μυριάδας πιστῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὁ θεῖος οὗτος λόγος εἶναι ὁ κηρυχθεὶς καὶ ὑπὸ τῶν διαδόχων τῶν Ἀποστόλων, ἐν τῇ σειρᾷ τῶν αἰώνων, ὅστις τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἔργα εἰργάσατο ἑλκύσας εἰς μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν ἐκπεσούσας ψυχὰς καὶ πληρώσας τὸν οὐρανὸν ἀπὸ Ἁγίους.

Κατόπιν τούτων ἐρωτῶ μετ' ἐκπλήξεως καὶ μὲ βαθύτατον πόνον ψυχῆς, διατί ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ τόσον ἰσχυρός, ὁ τόσον καρποφόρος δὲν παρουσιάζει σήμερον ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς τοὺς προσδοκωμένους καρπούς; ἢ μᾶλλον διατί σήμερον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι τοὐτ' αὐτὸ καθ' ὁλοκληρίαν ἄκαρπος; Ποῦ νὰ ἀποδώσωμεν τοῦτο; εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ; εἰς τοὺς κήρυκας τοῦ θείου λόγου; εἰς τοὺς ἀκροωμένους αὐτὸν Χριστιανούς; διότι εἰς μίαν τῶν τριῶν τούτων αἰτιῶν ὀφείλεται τὸ ἄκαρπον τοῦ θείου λόγου.

Τὸ αἰτιᾶσθαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἶναι βλασφημία, διότι καὶ σήμερον οὗτος ἔχει τὴν αὐτὴν ἰσχύν, ἣν εἶχε καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀποστόλων· κηρύττει τὸ αὐτὸ Εὐαγγέλιον, ὅπερ καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ὅταν μὲ μίαν αὐτοῦ ὁμιλίαν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν τρισχιλίας ψυχάς. Ἆρά γε εἰς τοὺς κήρυκας τοῦ θείου λόγου πρέπει νὰ ἀποδόσωμεν τὴν ἀποτυχίαν αὐτοῦ; Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν εἶναι πάντες ἐπιτήδειοι καὶ πιστοὶ οἰκονόμοι τοῦ θείου λόγου· εἰσί τινες οἵτινες κηρύττουσι πρὸς ἰδίαν αὐτῶν δόξαν, εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι περὶ ὧν δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε διὰ τοὺς Φαρισσαίους «*λέγουσι καὶ οὐ ποιοῦσιν*».

Μεθ' ὅλα ταῦτα οὔτε ἐκ τῆς δεινότητος, οὔτε ἐκ τῆς ἁγιότητος τοῦ ἱεροκήρυκος ἐξαρτᾶται ἡ ἐνέργεια τοῦ θείου λόγου, διότι ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ λόγος εἶναι δωρεὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς. Ἡ δωρεὰ αὕτη καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ἂν μεταβιβασθῇ πρὸς ἡμᾶς οὐδέποτε χάνει τὴν ἀξίαν της.

Συμπεραίνομεν λοιπὸν ὅτι ἐὰν σήμερον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καρπο-

φορῇ καρποφορίαν ἀσήμαντον, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς μόνους τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ. Ὑπάρχουσι Χριστιανοὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ συναινοῦντες εἰς τὸ νὰ ἀκούσωσι τὸν θεῖον λόγον. Περὶ τούτων οὐδένα ποιήσομαι λόγον, διότι οὗτοι εἶναι καταδεδικασμένοι εἰς τὸν ἐξ ἀσιτίας θάνατον. Ἄλλοι ἀκροῶνται τὸν θεῖον λόγον, ἀλλὰ χωρὶς εὐχαρίστησιν, ἄλλοι πάλιν ποιοῦνται κατάχρησιν τοῦ θείου λόγου καὶ ἄλλοι ἀνθίστανται εἰς τὸν θεῖον λόγον. Ἑκάστην τῶν τάξεων τούτων τῶν ἀκροατῶν τοῦ θείου λόγου θὰ ἐξετάσωμεν ἰδιαιτέρως κατὰ τὰς προσεχεῖς ὁμιλίας. «Ἡ χάρις τοῦ » Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ » ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν. Ἀμήν».

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΞΗ΄.

Α΄. Η ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ ΕΝ ΤΗ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

«Καὶ τῇ τοῦ ἡλίου ἡμέρᾳ πάντων (τῶν Χρι» στιανῶν) κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς μενόντων » ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται, καὶ τὰ ἀπο» μνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων ἢ τὰ συγ» γράμματα τῶν Προφητῶν ἀναγινώσκεται » μέχρις ἐγχωρεῖ».

(Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ Μάρτυς).

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.—Ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα στοιχεῖα τῆς θείας μας λατρείας εἶναι καὶ ἡ ἀνάγνωσις περικοπῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ λεγόμενος Προοιμιακὸς ἤτοι τὸ «Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, Κύριε ὁ Θεός μου ἐμεγαλύνθης σφόδρα κτλ.», τὸ ὁποῖον ἀναγινώσκεται εἰς ἕκαστον Ἑσπερινόν· αἱ Προφητεῖαι αἱ ἀναγινωσκόμεναι εἰς τοὺς μεγάλους Ἑσπερινούς· μερικὰ μέρη τοῦ Ἀποδείπνου· ὁ Ἑξάψαλμος τοῦ Ὄρθρου· οἱ στίχοι τῶν Αἴνων· τὰ Τυπικὰ εἰς τὴν Λειτουργίαν· ὅλα ταῦτα, ὡς καὶ ἄλλα εἰς ἄλλας Ἀκολουθίας, εἶναι ἁγιογραφικαὶ περικοπαὶ ἀπὸ τὸ Ψαλτήριον τοῦ Δαυῒδ, ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν συγγραφέων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ δὲ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκονται εἰς τὸν Ὄρθρον καὶ εἰς τὴν Λειτουργίαν, εἶναι περικοπαὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἀπὸ πότε δὲ ἤρχισεν ἡ χρῆσις τῶν Ἁγίων Γραφῶν εἰς τὴν Χριστιανικὴν λατρείαν, καὶ πότε ἐκανονίσθη ἡ τάξις καὶ ἡ σειρὰ τῶν ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀναγνωσμάτων ἐν τῇ Λειτουργίᾳ καὶ εἰς τοὺς Ὄρθρους, ὑπὸ τίνων δὲ καθιερώθη νὰ γίνεται ἡ ἀνάγνωσις αὕτη καὶ πρὸς ποῖον σκο-

πὸν ἀναγινώσκονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αἱ Ἅγιαι Γραφαί, τίνων τέλος ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων ἀπηγορεύθη ἡ λειτουργικὴ χρῆσις; Περὶ ὅλων τούτων θὰ διαλάβῃ μὲ ὀλίγας λέξεις ἡ σημερινὴ ὁμιλία.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνεγίνωσκον οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰς ἱερὰς αὐτῶν συνάξεις περικοπὰς ἐκ τῶν βιβλίων μόνον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Καὶ τοῦτο, διότι οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἰουδαίαν ἦσαν προηγουμένως Ἰουδαῖοι· ἦτο λοιπὸν φυσικὸν καὶ ἀφοῦ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ νὰ διατηρήσουν εἰς τὴν δημοσίαν αὐτῶν λατρείαν τὸ ὡραῖον ἰουδαϊκὸν ἔθιμον τῆς ἀναγνώσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἰς τὴν ὁποίαν πολλάκις παρέπεμπε καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν τοὺς ἀκροατάς του, καὶ τὴν ὁποίαν ἡρμήνευεν ὁ ἴδιος πρὸς αὐτούς. Ἔπειτα δὲ κατ᾿ ἀρχὰς τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα ἐγίνετο ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων προφορικῶς, καὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη καταρτισθῆ τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὥστε νὰ ἀναγινώσκωνται καὶ αὐτὰ εἰς τὰς θρησκευτικὰς συνάξεις τῶν Χριστιανῶν. Τοῦτο ἤρχισε νὰ γίνεται ὀλίγον κατ᾿ ὀλίγον· ἀφ᾿ ὅτου ἤρχισαν νὰ διοργανώνωνται αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, ἐπεκράτησε βαθμηδὸν εἰς τὴν θείαν λατρείαν ἡ χρῆσις καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Σημειωτέον δὲ ὅτι τῶν βιβλίων τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἡ συλλογή, ἡ ὀνομασθεῖσα Κανὼν τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀνεφάνη ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ἀμέσως τοῦ δευτέρου αἰῶνος. Ἀπὸ τότε δὲ καὶ χρονολογεῖται ἡ εἰσαγωγὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις τῶν πιστῶν, ἀναγινωσκομένης κατὰ τεμάχια ἐν ἴσῃ μοίρᾳ καὶ σειρᾷ πρὸς τὴν Παλαιὰν Γραφήν.

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ἀνεπισήμως καὶ ἐπεκράτησεν ὡς ἔθος σκόπιμον ἐπισημοποιήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας δυνάμει Κανόνος, τὸν ὁποῖον ἐξέδωκεν ἡ ἐν Λαοδικείᾳ τοπικὴ Σύνοδος τὸ 364. Ἐπειδὴ δηλ. ἤδη ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκτὸς τῶν γνησίων βιβλίων, τὰ ὁποῖα σενέγραψαν οἱ ἱεροὶ Ἀπόστολοι, καὶ ἄλλα συγγράμματα μὴ γνήσια, τὰ ὁποῖα συνέγραψαν ἄγνωστοι συγγραφεῖς, μὴ ἀναγνωριζόμενοι ὡς θεόπνευστοι, διὰ τοῦτο πρὸς προφύλαξιν τῶν πιστῶν ἀπὸ διδασκαλίας αὐθαιρέτους, αἵτινες διετυπώνοντο ὑπὸ τοῦ μὲν καὶ τοῦ δέ, ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος τὰ μὲν γνήσια βιβλία τῶν Ἀποστόλων ὠνόμασε *κανονικά*, ἤτοι θεόπνευστα, καὶ αὐτὰ ὥρισε διὰ τοῦ 59ου κανόνος της νὰ ἀναγινώσκωνται ἐπ᾿ Ἐκκλησίας· «Μόνον, λέγει, δεῖ λέγεσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ κανονικὰ τῆς Καινῆς καὶ Παλαιᾶς Διαθήκης». Δεικνύει δὲ εἰς τὸν 60ὸν κανόνα ἡ αὐτὴ σύνοδος πόσα καὶ ποῖα βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται ὡς *κανονικά*· καὶ εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον θεωροῦνται ὡς τοιαῦτα. Τὰ δὲ ἄλλα ὀνομάζει ἡ Σύνοδος *ἀκανόνιστα*· καὶ τινων μὲν ἐξ αὐτῶν ὡς διδακτικῶν καὶ ὠφελίμων ἐπετρέπετο καὶ μετὰ ταῦτα ἔστιν ὅτε ἡ ἐπ᾿ Ἐκκλησίας ἀνάγνωσις· τοιοῦτο δὲ βιβλίον, ἐκτὸς πέντε ἄλλων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἦτο καὶ ἡ λεγομένη *Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων* καὶ ὁ *Ποιμὴν* τοῦ ἀποστολικοῦ πατρὸς Ἑρμᾶ, ὅστις ἀνεγινώσκετο εἴς τινας ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, ὁπόθεν ἔλαβε τὸ ὄνομά του καὶ ὁ ἰδικός μας Ποιμήν. Τῶν δὲ λοιπῶν μὴ κανονικῶν βιβλίων ἡ ἀνάγνωσις ἀπηγορεύθη ὄχι μόνον ἐπ᾿ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ κατ᾿ ἰδίαν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν. Ταῦτα

ἦσαν τὰ οὕτω λεγόμενα *ἀπόκρυφα* βιβλία καὶ *ψευδεπίγραφα*, ἀποδιδόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, χωρὶς πράγματι νὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν βιβλίων τούτων, τὰ ὁποῖα πολλάκις ἦσαν αἱρετικὰ καὶ πλήρη πλαστῶν μύθων καὶ ἀδεσπότων φημῶν περὶ τῆς πρώτης τοῦ Χριστιανισμοῦ ἱστορίας.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ *κανονικῶν* καὶ *ἀκανονίστων* βιβλίων, περὶ τῶν βιβλίων δηλαδὴ τῶν ἀνεγνωρισμένων ὡς γνησίων συγγραμμάτων τῶν Ἀποστόλων, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις ἐπιτρέπεται εἰς τὴν θείαν λατρείαν, καὶ περὶ βιβλίων, θεωρουμένων ὡς μὴ θεονεύστων, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις ἀπεκλείσθη μὲν ἀπὸ τὴν κοινὴν λατρείαν, ἐπετράπη δὲ μόνον εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν πιστῶν· καὶ περὶ τῶν βιβλίων τέλος, τῶν ψευδεπιγράφων καὶ ἀποκρύφων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔπρεπεν οἱ Χριστιανοὶ μηδὲ κατ' ἰδίαν νὰ ἀναγινώσκουν.

Πότε δὲ καὶ πῶς ὡρίσθησαν νὰ ἀναγινώσκωνται ἐπ' Ἐκκλησίας αἱ εἰς ἑκάστην ἱερὰν Ἀκολουθίαν ἀναγνωστέαι περικοπαὶ τῶν *κανονικῶν* καὶ γνησίων βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς; Τοῦτο θ' ἀποτελέσῃ τὸ δεύτερον καὶ κυριώτερον μέρος τῆς παρούσης ὁμιλίας.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὅστις ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ τετάρτου αἰῶνος δὲν ἦσαν ἐκ τῶν προτέρων ἐπισήμως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας προσδιωρισμέναι αἱ περικοπαί, αἱ ἀναγινωσκόμεναι ἑκάστοτε εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις τῶν Χριστιανῶν· ἀλλ' εἴτε ἀνεγινώσκετο τὸ παρατυχὸν τεμάχιον ἔκ τινος βιβλίου τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἢ ἐξελέγετο τότε ἁγιογραφικόν τι μέρος, τὸ ὁποῖον ἦτο σύμφωνον μὲ τὴν ἑκάστοτε θρησκευτικὴν περίστασιν. Ἐπὶ παραδείγματι τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν ἀνεγινώσκετο ἡ ἱστορία τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, τὸ Μέγα Σάββατον ἡ ἱστορία τῆς ταφῆς αὐτοῦ, τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἀνεγινώσκοντο τὰ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Διαρκούσης δὲ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἀνεγινώσκετο εἴς τινας Ἐκκλησίας ἡ Γένεσις, ἤτοι τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς Πεντατεύχου, τὸ συγγραφὲν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ περιέχον τὴν ἱστορίαν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, τῆς πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῶν πρώτων ἀνθρώπων. Ἀλλαχοῦ δὲ ἀνεγινώσκετο τὸ βιβλίον τοῦ Ἰώβ, καὶ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ, καὶ ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου. Καὶ περιέχουν μὲν τὰ βιβλία ταῦτα λεπτὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα δυσκόλως ἠδύναντο νὰ ἐννοοῦν ἀφ' ἑαυτῶν οἱ πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν. Ἀλλ' ἦσαν τότε οἱ μεγάλοι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ἡρμήνευσαν τὰ βιβλία ταῦτα καὶ ἀνέπτυσσαν τὰ παρουσιαζόμενα δύσκολα ζητήματα διὰ τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν, τῶν μέχρι τῆς σήμερον σωζομένων, τὰς ὁποίας ἐξεφώνουν καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἔλειπάν ποτε ἀκροαταὶ περισσότεροι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ἔρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς. Δικαιολογοῦντες λοιπὸν οἱ ἅγιοι Πατέρες τὴν χρῆσιν τῶν βιβλίων τούτων κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀκροατάς των. Εἶναι μὲν ἀληθῶς τὰ λεπτὰ ταῦτα ζητήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς παρουσιάζουν πρὸς ἐξέτασιν τὰ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀναγινωσκόμενα βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἶναι δύσκολα εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν, ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀνάγκη κατὰ τὰς νηστησίμους ἡμέρας, ὁπότε καὶ αἱ ψυχαὶ ἐγκρα-

τεύονται καὶ αὐταὶ περισσότερον, νὰ διαλέγεταί τις ἐπ' Ἐκκλησίας περὶ τῶν ὑψηλοτέρων θεμάτων.

Ὡς εἶναι δὲ γνωστὸν, καὶ σήμερον τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν εἰς τὰς καθημερινὰς Ἀκολουθίας, εἰς τοὺς Ἑσπερινοὺς δηλαδὴ, καὶ τοὺς Ὄρθρους καὶ εἰς τὰς Προηγιασμένας ἀναγινώσκεται ὡσαύτως ἡ Γένεσις, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ἔξοδος, καὶ μετ' αὐτῶν αἱ παροιμίαι τοῦ Σολομῶντος, ὁ Ἰώβ, ὁ Ἡσαΐας καὶ ἄλλα προφητικὰ μέρη. Ἀλλ' εἴπομεν· δὲν πρόκειται κυρίως περὶ τούτου. Ἀλλὰ περὶ τίνος; Πότε ὡρισμένως ἐκανονίσθησαν αἱ ἀναγνωστέαι εἰς τὰς ἱεροτελεστίας περικοπαί; Ἔκ τινος ὁμιλίας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου πληροφορούμεθα, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ οἱ ἀκροαταί του ἠδύναντο νὰ γνωρίζουν ἐκ τῶν προτέρων ποία περικοπὴ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἔμελλε νὰ ἀναγνωσθῇ καθ' ἑκάστην Κυριακήν. Διὰ τοῦτο συνιστᾷ εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναγινώσκωσιν αὐτὴν κατά τινα ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἢ κατὰ τὸ Σάββατον, ἵνα τοιουτοτρόπως προετοιμάζωνται κατ' ἰδίαν εἰς τὴν μετὰ περισσοτέρας προσοχῆς ἀκρόασιν τῆς ἀναγνωσθησομένης περικοπῆς καὶ τοῦ σχετικοῦ πρὸς αὐτὴν κηρύγματος. Ἕκαστος, λέγει, μετὰ χεῖρας λαμβάνων τὴν περικοπὴν ταύτην τὴν μέλλουσαν ἐν ὑμῖν ἀναγνωσθήσεσθαι, οἴκοι καθήμενος ἀναγινωσκέτω συνεχῶς, καὶ πολλάκις περισκοπείτω (ἐξεταζέτω) τὰ ἐγκείμενα (ἐν αὐτῇ νοήματα) καὶ βασανιζέτω ταῦτα καλῶς, καὶ τί μὲν σαφὲς, τί δὲ ἄδηλον (σκοτεινὸν), σημειούσθω (κατὰ διάνοιαν)· τί δὲ αὐτῶν (ἐκ τῶν νοημάτων) ἐναντίον εἶναι δοκοῦν, οὐκ ὂν δὲ, (χωρὶς δηλαδὴ νὰ εἶναι τοιοῦτο, ἐναντίον)· καὶ πάντα ἁπλῶς διακωδωνίσαντες (καλῶς ἐξετάσαντες), οὕτως ἀπαντᾶτε (ἔρχεσθε) πρὸς τὴν ἀκρόασιν» (τῆς περικοπῆς καὶ τῆς ἑρμηνείας αὐτῆς). Ἔκτοτε δὲ, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐφ' ὅσον ηὔξανεν ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφόρων ἑορτῶν, ἐγίνετο καὶ μᾶλλον αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς διαιρέσεως τῶν Ἁγίων Γραφῶν εἰς σμικρότερα τμήματα, κατάλληλα εἰς ἑκάστην θρησκευτικὴν ἑορτὴν καὶ Ἀκολουθίαν, μεθοδικῶς δὲ διατεταγμένα, ὥστε νὰ εἶναι ἡ χρῆσις αὐτῶν εὔκολος. Τοιουτοτρόπως ἐμορφώθη τὸ λεγόμενον ***Ἐκλογάριον***, τὸ ὁποῖον ὑποδιῃρεῖτο εἰς τὸ ***Εὐαγγελιστάριον***, τὸ περιέχον τὰς εὐαγγελικὰς περικοπὰς, καὶ εἰς τὸν ***Πραξαπόστολον***, τὸν περιλαμβάνοντα τὰ ἐπίλοιπα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Σήμερον ἐκδίδονται χωριστὰ εἰς δύο ἰδιαιτέρας συλλογὰς, καὶ ἡ μὲν μία ὀνομάζεται τὸ ***Ἱερὸν Εὐαγγέλιον***, ἡ δὲ ἄλλη *Ἀπόστολος*, καὶ οὗτος μὲν φυλλάττεται εἰς τὸ ἀναλογεῖον, ἐκεῖνο δὲ τοποθετοῦμεν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης.

Ὑπὸ τίνων δὲ ἐγίνετο καὶ γίνεται ἡ ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἀνάγνωσις τῶν ἁγιογραφικῶν περικοπῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου; Εἰς μὲν τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὸ Εὐαγγέλιον ἀνεγινώσκετο ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδιακόνου εἰς δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ ἑνὸς ἐκ τῶν Διακόνων ἢ καὶ ὑπὸ Ἀρχιερέως· εἰς ἄλλας δὲ Ἐκκλησίας ὑπὸ μόνον τῶν ἱερέων. Ὁ δὲ Ἀπόστολος, ὡς καὶ αἱ περικοπαὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀνεγινώσκοντο ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν. Σήμερον, ὅπου ὑπάρχει Διάκονος, ἀναγινώσκει οὗτος τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Λειτουργίας ἐπ' ἄμβωνος, ἐὰν ἔχῃ τοιοῦτον ὁ ναός, τοῦ ἱερέως ἀναγινώσκοντος πάντοτε τὸ Ἑωθινὸν λεγόμενον Εὐαγγέλιον. Ὅπου δὲ λείπει Διάκονος, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Λειτουργίας ἀπαγγέλλει ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς Ὡραίας Πύλης. Τὸν δὲ Ἀπό-

στολον ἀναγινώσκουν οἱ ἀναγνῶσται ἢ οἱ κανονάρχαι ὄχι ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον ἢ εἴς τι ὑψηλότερον μέρος τῆς Ἐκκλησίας ἱστάμενοι. Ὡς πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ ἀναγνώσματα, ἤτοι τὰς προφητείας εἰς τοὺς ἑσπερινούς, ταῦτα γίνονται ὑπὸ Ἀρχιερέως ἢ τοῦ προϊσταμένου Κληρικοῦ, ἐφόσον παρίσταται τοιοῦτος· εἰδὲ μὴ ὑπὸ τοῦ κανονάρχου ἢ τοῦ δυναμένου νὰ ἀναγινώσκῃ.

Ὅταν δ' ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου, ὤφειλαν τότε ἀμέσως νὰ συκωθοῦν ἀπὸ τὰ καθίσματά των, τὰ λεγόμενα *ἕδρας* ἢ *στασείδια*, καὶ νὰ ἵστανται ὄρθιοι μετὰ πολλῆς ἡσυχίας ὅλοι καὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι καὶ πᾶς ὁ λαός· ἄλλως ἐθεωρεῖτο ἀσύνηθες καὶ ἀπρεπὲς τὸ νὰ κάθηταί τις ἐνῷ ἀνεγινώσκετο τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Ἐξαίρεσιν δὲ μοναδικὴν ἐπαρουσίαζε τὸ ἔθιμον τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίας, ὅπου, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Σωζάμενον, «ἀναγινωσκομένων τῶν Εὐαγγελίων οὐκ ἐπανίσταται (δὲν σηκώνεται) ὁ Ἐπίσκοπος, ὃ παρ' ἄλλοις, σημειώνει ὁ ἱστορικός, οὔτε ἔγνων οὔτε ἤκουσα».

Αὐτὸς δὲ εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς προσφωνήσεως, ἥτις προηγεῖται τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἁγιογραφικῆς περικοπῆς· «πρόσχωμεν», λέγει ὁ διάκονος ἢ ὁ ἱερεὺς πρὸ τοῦ Ἀποστόλου, ὡς καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου ἁγιογραφικοῦ ἀναγνώσματος. «Πρόσχωμεν!» λέγουσι καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος. Σοφία εἶναι, λέγει, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀποκαλυφθείς· ὀρθοὶ λοιπὸν ἂς ἀκούσωμεν τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, αἴροντες, ἀποσπῶντες τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ γήϊνα πράγματα, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ προσέξωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον εἰς τὴν ὑψίστην σοφίαν τοῦ ἀναγινωσκομένου Εὐαγγελίου.

«Ὀρθοὶ ἀκούσωμεν», «εἰρήνη πᾶσι», «πρόσχωμεν»! Ὅλα τὰ μέτρα ἔλαβεν ἡ Ἐκκλησία διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐκκλησιάσματος εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Διότι, ἂν ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ἐὰν ἐν καιρῷ τοῦ θεάτρου ἀφοῦ τελείως σιγήσουν οἱ θεαταί, τότε ἀναγινώσκονται τὰ γράμματα τοῦ Βασιλέως, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, πόσῳ περισσότερον πρέπει εἰς τὰς ἱερὰς ταύτας συνάξεις νὰ σιωπήσουν ὅλοι ἀνεξαιρέτως καὶ νὰ σταθοῦν μὲ ὄρθια τὰ ὦτά των; Διότι δὲν πρόκειται νὰ ἀναγνωσθοῦν τὰ γράμματα ἐπιγείου τινὸς Βασιλέως, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου τῶν Ἀγγέλων. Τοῦτο λοιπὸν ἔχοντες ὑπ' ὄψει καὶ σεῖς, ἀγαπητοί μου Χριστιανοί, ὅτι δηλαδὴ ἡ στιγμὴ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἶνε μία τῶν ἱερωτέρων στιγμῶν τῆς θείας Λειτουργίας, ἂς ἔχετε εἰρήνην μὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν σας, ἂς περισπᾶτε τὸν νοῦν σας εἰς ἄλλα πράγματα, ἀλλ' ἂς προσέχετε μὲ πᾶσαν εὐλάβειαν εἰς τὰ ἀναγινωσκόμενα θεῖα λόγια, ὄρθιοι ἱστάμενοι, χωρὶς διόλου νὰ κινῆσθε ἀπὸ τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεσθε ἀποφεύγοντες μὲ τὴν καλὴν καὶ εὐλαβῆ σας στάσιν ἀπὸ τοῦ νὰ ταράσσετε ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὴν προσοχὴν κατὰ τὴν ὥραν πρὸ πάντων ταύτην, ἵνα, καὶ μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, δυνηθῆτε νὰ ἐννοῆτε καλύτερα τὸν ἀναγινωσκόμενον λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ἡ θεία σοφία, ἡ ὁδηγοῦσα τὸν ἄνθρωπον εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν καὶ ἀρετήν. Γένοιτο!